

ΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΜΑΤΘΑΙΟΥ

Ἡ χρονολόγησις τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς IG II³ 4, 1, 245

Ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τριηράρχων IG II³ 4, 1, 245 (IG II² 1953) λόγῳ τῆς μνείας τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τεσσάρων ἀπὸ τοὺς ὀκτῶ ἀναθέτες, τῶν Περιάνδρου, Ἀβρωνίδου, Πολυεύκτου καὶ Ἀριστοκλέους, στὸν *λόγον* τῶν ἐπιμελητῶν τῶν νεωρίων IG II² 1611.288, 291, 292, 325 εἶχε συνδεθῆ ἀπὸ τὸν P. Foucart¹ μὲ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Χάρητος στὸν Ἑλλησπόντο τὸ 357/6 π.Χ.: βλ. Δημ. κατ' Ἀριστοκρ. (23) 173: ἐκπεπλευκότων δὲ τῶν πρέσβεων (sc. τῶν Ἀθηναίων) συμβαίνει τοῖς χρόνοις εἰς τοῦθ' ὑπηγμένα τὰ πράγματ' ἦδη, διατριβόντων τούτων καὶ οὐδὲν ἀπλοῦν οὐδὲ δίκαιον ὑμῖν ἐθελόντων πράξαι, ὥστ' ἐβοηθοῦμεν εἰς Εὐβοίαν, καὶ Χάρης ἦκεν ἔχων τοὺς ξένους, καὶ στρατηγὸς ὑφ' ὑμῶν αὐτοκράτωρ εἰς Χερρόνησον ἐξέπλει. οὕτω γράφει πάλιν συνθήκας πρὸς τὸν Χάρητα, παραγενομένου Ἀθηνοδώρου καὶ τῶν βασιλέων, ταύτας αἴπερ εἰσὶ ἄρισται καὶ δικαιοτάται. Τὴν πρότασι τοῦ Foucart ἀκολούθησε ὁ J. Kirchner.

Ὁ E. Ruschenbusch ὑπεστήριξε² ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ δὲν μπορεῖ νὰ σχετίζεται μὲ τὴν ἐκστρατεία τοῦ 357/6 ὑπὸ τὸν Χάρητα, ἀλλὰ μὲ ἐκείνην τοῦ Κηφισοδότου τὸ 360/59, ἐπειδὴ στὸν μνημονευθέντα *λόγον* τῶν ἐπιμελητῶν οἱ Ἀριστοκλῆς καὶ Περιάνδρος ἐμφανίζονται (στίχ. 290-292) ὡς τριηράρχοι μᾶς τριήρους, τῆς *Ἡγησοῦς*, ὁ Πολύευκτος μὲ τὸν Κρατῖνο, ὡς τριηράρχοι τῆς *Πολυνίχης* (στίχ. 286-289) καὶ ὁ Ἀβρωνίδης μὲ ἓνα ἄλλο τριηράρχο, τοῦ ὁποῦ δὲν σώζεται πλήρως τὸ ὄνομα (στίχ. 324-326), ὅπως καὶ τὸ ὄνομα τῆς τριήρους.

Τὸ προβληθὲν ἐπιχείρημα ὅτι οἱ τέσσερις ἀπὸ τοὺς ὀκτῶ ἀναθέτες τριηράρχους ἐμφανίζονται ὡς τριηράρχοι μᾶς τριήρους ἀπὸ κοινοῦ μὲ ἄλλον Ἀθηναῖο στὸν *λόγον* τῶν ἐπιμελητῶν τῶν νεωρίων IG II² 1611 δὲν εὐσταθεῖ: α) διότι τὸ γεγονός δὲν τοὺς ἀφαιρεῖ τὴν ιδιότητα τοῦ τριηράρχου, καὶ β) τὸ ἀνάθημα πιθανώτατα³ εἶναι μόνον τῶν ὀκτῶ ἀναγραφέντων τριηράρχων καὶ ὄχι ὅλων τῶν συμμετασχόντων στὴν ναυτικὴ ἐπιχείρησι· ὥστε οἱ ἄλλοι συμμετασχόντες, ἐπομένως καὶ οἱ τριηράρχοι ποὺ ἦσαν ὑπεύθυνοι τῆς αὐτῆς τριήρους δὲν συμμετείχαν στὴν ἀνάθεσι, πρβλ. τὴν ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ταξιάρχων IG II³ 4, 1, 246, ὅπου μόνον τρεῖς ἐκ τῶν δέκα ταξιάρχων προσφέρουν τὸ ἀνάθημα.⁴

Εὐχαριστῶ τὴν Γεωργία Μαλούχου καὶ τὴν Ἑλένα Ζαββοῦ, διότι ἐδιάβασαν τὸ κείμενό μου· τὴν πρῶτη καὶ γιὰ τὴν ἐκδοτικὴ ἐπιμέλεια.

1. Βλ. P. Foucart, *Les Athéniens dans la chersonèse de Thrace au IVe siècle*, Paris 1909, 20.

2. E. Ruschenbusch, *ZPE* 67 (1987) 161-163.

3. Λέγω *πιθανώτατα*, διότι ὁ λίθος εἶναι ἐλλιπῆς δεξιᾷ.

4. Στὸ λήμμα τῆς ἐκδόσεως σημειώνεται ὅτι μόνον οἱ τρεῖς ἐκ τῶν δέκα ἐκρίθησαν ἄξιοι στεφανώσεως ἀπὸ τὴν βουλή καὶ τὸν δῆμο.

Για την έκστρατεια του Κηφισοδότου και την χρονολόγηση στο έτος 360/59 ο Ruschenbusch παρέπεμψε στα Σχόλια του Αισχίνου *κατά Κτησιφώντος* (3) 51: ἐπὶ ἄρχοντος Καλλιμήδους [360/59]... Ἀθηναῖοι δύνανται εἰς Ἑλλήσποντον ἐξέπεμψαν καὶ στρατηγὸν ἐπ' αὐτῆ Κηφισόδοτον.

Στὸ λήμμα τῆς τρίτης ἐκδόσεως τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς, *IG Π³ 4, 1, 245*, ἀκολουθεῖται μετ' ἀβεβαιότητος ἢ παλαιὰ χρονολόγηση (357/6?).

Ἡ παραθέσις τῆς συνέχειας τοῦ σχολίου στὴν παρ. 51 τοῦ *κατά Κτησιφώντος* τοῦ Αἰσχίνου καθιστᾶ βέβαιον ὅτι ἡ αἰτία τῆς ἀναθέσεως τῶν τριηράρχων δὲν μπορεῖ νὰ ταυτισθῆ μετὴν ἐκστρατεια τοῦ Κηφισοδότου, ὅπως πρότεινε ὁ Ruschenbusch. Δίδω τὸ πλήρες κείμενο τοῦ σχολίου.

Scholium in Aeschinem (ed. M. Dilts) εἰς τὸν *κατά Κτησιφώντος* (3) 51: ἐπὶ ἄρχοντος Καλλιμήδους τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ἑκατοστῆς πέμπτῃς Ὀλυμπιάδος, ᾧ ἔτει Φίλιππος ἐβασίλευσε Μακεδονίας, Ἀθηναῖοι δύνανται εἰς Ἑλλήσποντον ἐξέπεμψαν καὶ στρατηγὸν ἐπ' αὐτῆ Κηφισόδοτον, ὃς ναυμαχίας Λαμψακηνούς εἰσηγγέλθη ὡς προδεδικώς καὶ ἐθελοκακήσας καὶ διὰ κακίαν ἠττηθεὶς τὴν ναυμαχίαν καὶ κριθεὶς περὶ θανάτου τῆς μὲν θανατικῆς ζημίας ἀπελύθη, ἐζημιώθη δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου ταλάντοις πέντε. ἐγένετο δὲ αὐτοῦ, ὡς φησὶν Αἰσχίνης, κατήγορος ὁ Δημοσθένης συνεκπεπλευκώς αὐτῷ τριήραρχος καὶ περιάγων ἐπὶ τριήρους καὶ συσσιτῶν καὶ συσπένδων διὰ τὸ πατρικῶς αὐτῷ φίλος εἶναι.

Κατὰ τὸ σχολίον στὸ χωρίον τοῦ Αἰσχίνου ἢ Ἀθηναϊκῆ δύναμις ὑπὸ τὸν Κηφισόδοτον ἠττήθη σὲ ναυμαχία πρὸς τοὺς Λαμψακηνούς καὶ ὁ στρατηγὸς ὀδηγήθηκε στὸ δικαστήριον μετὴν κατηγορία ὅτι ἠττα ὀφειλόταν στὴν προδοσία, στὴν διστακτικότητα καὶ στὴν δειλία του, κατηγορίες πού ἐπέσειαν τὴν θανατικὴν ποινὴν ἀπέφυγε τὴν θανάτωσιν, ἀλλὰ τοῦ ἐπεβλήθη χρηματικὸ πρόστιμον πέντε ταλάντων. Κατήγορος τοῦ Κηφισοδότου ὑπῆρξε ὁ Δημοσθένης, τριήραρχος τότε στὴν ναυτικὴ δύναμις πού ἔστειλαν οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν στρατηγόν.

Τὴν στρατηγίαν τοῦ Κηφισοδότου στὸν Ἑλλήσποντον, γνωρίζομε ἀπὸ τὸν Αἰσχίνην ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Δημοσθένην.

Αἰσχ. *κατά Κτησιφώντος* (3) 51-52: Ἐγὼ τὸν μὲν βίον τὸν Δημοσθένους ἐξετάζειν μακροτέρου λόγου ἔργον ἡγοῦμαι εἶναι. Τί γὰρ δεῖ νῦν ταῦτα λέγειν... ἢ τὰ περὶ τὴν Κηφισοδότου στρατηγίαν καὶ τὸν τῶν νεῶν ἔκπλου τὸν εἰς Ἑλλήσποντον, ὅτε εἷς ὢν τῶν τριηράρχων Δημοσθένης, καὶ περιάγων τὸν στρατηγὸν ἐπὶ τῆς νεῶς, καὶ συσσιτῶν καὶ συνθύων καὶ συσπένδων, καὶ τούτων ἀξιωθεὶς διὰ τὸ πατρικῶς αὐτῷ φίλος εἶναι, οὐκ ὤκνησεν ἀπ' εἰσαγγελίας αὐτοῦ κρινομένου περὶ θανάτου κατήγορος γενέσθαι.

Στὸν λόγον τοῦ Δημοσθένους *κατ' Ἀριστοκράτους* (23) 165-168, ὁ κατήγορος Εὐθυκλῆς ἀναφέρεται στὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ Κηφισοδότου στὴν Πέρινθο κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν στὴν Ἀλωπεκόννησον, στὴν δράση τοῦ Χαριδήμου ἐναντίον τῆς Ἀθηναϊκῆς δυνάμεως, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἀπέτυχε ἡ ἐκστρατεια· κορύφωσις τῆς ἀποτυχίας ἦταν οἱ προταθεισὲς ἀπὸ τὸν Χαριδήμον συνθήκες. Κατὰ τὸν Δημοσθένην (παρ. 167): ... ἐφ' αἷς ὑμεῖς οὕτως ἠγανακτήσατε καὶ χαλεπῶς ἠνέγκατε, ὥστ' ἀπεχειροτονήσατε μὲν τὸν στρατηγόν, πέντε ταλάντοις δ' ἐζημιώσατε, τρεῖς δὲ μόναι ψῆφοι διήνεγκαν τὸ μὴ θανάτου τιμῆσαι.

Ὁ Αἰσχίνης ἀναφέρεται στὴν ἐκστρατεία τοῦ Κηφισοδότου στὸν Ἑλλήσποντο, στὴν συμμετοχὴ τοῦ Δημοσθένους σὲ αὐτὴν ὡς τριηράρχου καὶ στὴν στάση του νὰ γίνῃ κατήγορος τοῦ στρατηγοῦ στὴν *ἀπ' εἰσαγγελίας* δίκην *περὶ θανάτου*, ἐνῶ ἦταν πατρικὸς φίλος του.

Ἐπίσης ὑπάρχει σύμπτωση μεταξύ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ σχολίου ὡς πρὸς τὴν *ἀποχειροτονίαν*, τὴν δίκην καὶ τὴν ποινὴν τοῦ Κηφισοδότου, τὴν παρ' ὀλίγον θανατικὴν καταδίκην καὶ τὴν ἐπιβολὴν προστίμου πέντε ταλάντων. Διαφέρει ὁ λόγος τῆς δίκης καὶ τῶν συμπαρομαρτούντων· ὁ Δημοσθένης τὴν ἀποδίδει στὶς προταθείσας συνθήκας· τὸ σχόλιον σὲ στρατιωτικὴ ἀποτυχία. Ὡστόσο ὁ Δημοσθένης ἐπανερχόμενος (παρ. 168) στὰ γεγονότα τῆς Περίνθου καὶ τῆς Ἀλωπεκοννήσου ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρία τῶν τριηράρχων ποὺ συμμετείχαν στὴν ἐκστρατεία.

Ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τῶν λεγομένων τοῦ Αἰσχίνου, τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ σχολίου προκύπτει εὐθέως ὅτι ὁ λόγος *τῆς ἀποχειροτονίας* καὶ *τῆς δίκης περὶ θανάτου* τοῦ Κηφισοδότου δὲν ἦσαν οἱ *κακοὶ ὄροι* τῶν συνθηκῶν ποὺ ἐπρότεινε ὁ Χαρίδημος, πρᾶγμα ποὺ προβάλλει ὁ Δημοσθένης ἢ δὲν ἦταν μόνον αὐτός, γι' αὐτὸ καὶ ὁ Δημοσθένης ἐπανερχεται στὸ ζήτημα τῆς ἐκστρατείας καὶ καλεῖ ὡς μάρτυρες τοὺς τριηράρχους. Ἡ ἀποτυχία τῆς ναυτικῆς ἐπιχείρησης στὸν Ἑλλήσποντο ἦταν ἀποφασιστικῆς σημασίας, ἂν ὄχι ἡ βασικὴ αἰτία, γιὰ τὴν τύχην τοῦ στρατηγοῦ.

Ἡ ὑπὸ τὸν Κηφισοδότον ναυτικὴ ἐπιχείρησις ἀπέτυχε, καὶ βεβαίως δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος περὶ στεφανώσεως τῶν τριηράρχων τῶν συμμετασχόντων στὴν ἀποστολὴ ἐπὶ Καλλιμήδους (360/59) ἀπὸ τὴν βουλὴν καὶ ἀναθέσεώς των στὴν Ἀθηνά.

Κατὰ ταῦτα ἡ χρονολόγησις τῆς ἐλλιποῦς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς εἶναι ἢ μετὰ τεκμηρίων προταθείσα ἀπὸ τὸν Foucart, δηλ. τὸ ἔτος 357/6.